

Bioanalyttikoliiton ohjeet ja suositus jäsenten täydennyskoulutuksen laatuvaatimuksiksi

24.11.2003

Tämän ohjeistuksen ja suosituksen tavoitteena on antaa tietoa bioanalyttikkojen/laboratoriohoitajien oikeuksista ja velvollisuuksista ammattitaidon ylläpitämiseen ja kehittämiseen ja mahdollisuuksista oman urakehityksen suunnitteluun. Samalla on tarkoitus tuoda esille liiton näkemys hyvistä täydennyskoulutuskäytännöistä.

Tarkoituksena on motivoida laboratoriohoitajia/bioanalyttikkoja asettamaan tavoitteet oman ammattitaidon ylläpitämisen ja kehittämisen varmentamiselle ja suunnittelemaan tavoitteiden mukaista täydennyskoulutusta ja/tai lisää- ja jatko-opintoja. Tavoitteena on myös kannustaa ammattikunnan jäseniä tekemään ehdotuksia ja osallistumaan tarvittaessa täydennyskoulutuksen suunnitteluun, hankkimaan tavoitteiden mukaista koulutusta, arvioimaan koulutusta ja seuraamaan koulutustavoitteiden toteutumista ja oman osaamisen ja työyhteisön osaamisen kehittymistä

Bioanalyttikoliitto seuraa ja tukee jäsentensä mahdollisuuksia osallistua ammattitaitoa ylläpitävään, ajantasaistavaan ja kehittävään täydennyskoulutukseen sekä seuraa koulutuskäytäntöjen laatua ja tarkoituksenmukaisuutta kliinisen laboratoriotyön kehittämisen näkökulmasta (esim. keräämällä palautteita alueyhdistysten kautta). Ohjeet tarkistetaan vuosittain.

Taustaa

Kansallinen terveysprojekti terveydenhuollon tulevaisuuden turvaamiseksi (2002) asetti tavoitteeksi henkilöstön kehittämisen ja osaamisen varmistamisen. Valtioneuvosto teki 11.4.2002 periaatepäätöksen, jonka mukaan terveydenhuollon henkilöstölle järjestetään täydennyskoulutusta peruskoulutuksen pituudesta, työn vaativuudesta ja toimenkuvan muuttumisesta riippuen keskimäärin 3-10 päivää vuodessa. Vuoden 2004 alusta tulevat voimaan tätä koskevat muutokset kansanterveyslakiin ja erikoissairaanhoidolakiin. Lakimuutosten mukaan terveyskeskusten ja sairaanhoitopiirin kunta-yhtymän tulee huolehtia, että terveydenhuollon henkilöstö osallistuu riittävästi heille järjestettyyn täydennyskoulutukseen. Täydennyskoulutuksen kustannusvastuu on työnantajalla. Sosiaali- ja terveysministeriön asettaman työryhmän täydennyskoulutusta koskevat valtakunnalliset suositukset valmistunevat syksyn 2003 aikana.

Ammattitaidon ylläpitäminen ja kehittäminen sisältyy terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskevan lain edellyttämiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin

Lain perusteella (15 §) terveydenhuollon ammattihenkilön on ammattitoiminnassaan sovellettava yleisesti hyväksyty-

jä ja kokemuseräisiä perusteltuja menettelytapoja, joita hänen on pyrittävä jatkuvasti täydentämään. Terveydenhuollon ammattihenkilö on velvollinen ylläpitämään ja kehittämään ammattitoiminnan edellyttämää ammattitaitoa sekä perehtymään ammattitoimintaansa koskeviin säännöksiin ja määräyksiin (§ 18). Työnantajan tulee luoda edellytykset sille, että ammattihenkilö voi osallistua tarvittavaan ammatilliseen täydennyskoulutukseen. (18 §)

Työterveyshuoltolain (1383/2001) perusteella työterveydenhuollon ammattihenkilön työnantaja on velvollinen huolehtimaan, että ammattihenkilö ja asiantuntija osallistuvat riittävästi, kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein, ammattitaitoaan ylläpitävään täydennyskoulutukseen. Tämä koskee myös itsenäisenä ammatinharjoittajana työterveydenhuollossa tehtävissä toimivia ammattihenkilöitä.

Laboratorion laatujärjestelmä edellyttää henkilökunnan osaamisen varmistamista.

Laboratorioiden toimintaa ohjaava laatujärjestelmä edellyttää henkilöstön osaamisen varmistamista.

”Laboratorion johdon tulee laatia tavoitteet laboratorion henkilökunnan koulutukselle, perehdytykselle ja ammat-

titaidolle. Laboratorion tulee laatia toimintaperiaatteet ja menettelytavat koulutustarpeen tunnistamiseksi ja koulutuksen järjestämiseksi. Koulutusohjelman tulee olla tarkoituksenmukainen laboratorion senhetkiseen ja mahdollisiin tuleviin tehtäviin nähden.” (ISO/IEC 17025).

Bioanalyttikkojen, laboratoriohoitajien eettiset ohjeet velvoittavat ylläpitämään ja kehittämään ammattitaitoa.

Mitä tarkoitetaan täydennyskoulutuksella?

Täydennyskoulutuksen tavoitteena on henkilöstön osaamisen varmistaminen ja lisääminen sekä ammattitaidon ylläpitäminen, kehittäminen ja syventäminen organisaation perustehtävään ja kehittämistavoitteisiin perustuen. Tavoitteena on parantaa toiminnan vaikuttavuutta, palvelujen laatua, potilasturvallisuutta, asiakastytyväisyyttä ja lisätä henkilöstön sitoutumista työhön, työmotivaatiota, työtytyväisyyttä ja työssä jaksamista.

Täydennyskoulutuksella tarkoitetaan alan eriasteisen ammatillisen perustutkinnon tai tieteellisen jatkokoulutuksen saaneille järjestettyä ammattia tukevaa, suunnitelmallista, tarvelähtöistä lyhyt- tai pitkä-

kestoista koulutusta, jonka tarkoituksena on ylläpitää, ajanmukaistaa ja lisätä työntekijän ammattitaitoa ja osaamista. Omaehtoinen lisäkoulutus voi osin sisältyä siihen.

Uuden työntekijän perehdytys, perehdytys uusiin työtehtäviin, työhön liittyvät kokoukset ja meetingit ja organisaatiossa toteutettava työnohjaus eivät ole täydennyskoulutusta.

Yksityissektori ja kolmas sektori eivät kuulu voimaan tulevien lakien piiriin. Yksityistä terveydenhuoltoa koskevassa laissa on kuitenkin viittaus terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskevaan lakiin.

Täydennyskoulutuksen suunnittelu, arviointi ja seuranta

Täydennyskoulutus tulee olemaan osana terveydenhuollon toimintayksiköiden strategista johtamista ja laadunhallintaa. Siksi koulutussuunnitelmat pitää tehdä työyhteisön yhteistyöhankkeena, lähtökohtana työyhteisön kehitystavoitteet ja osaamistarpeet, jotka ovat kirjattuna työyhteisön toimintasuunnitelmaan/-strategiaan. Täydennyskoulutussuunnittelussa tulee huomioida myös työntekijöiden yksilölliset koulutustarpeet ja urakehityssuunnitelmat. Henkilökohtaiset koulutussuunnitelmat tulee tarkentaa ja arvioida esimies-alaiskehityskeskusteluissa, jonka perusteella laaditaan henkilökohtainen kirjallinen koulutussuunnitelma.

Täydennyskoulutuksen tulee olla tavoitteellista ja riittävän pitkäjänteistä. Sen tulee olla vapaaehtoista, laboratoriohoitajan/bioanalytiikon työn edellyttämää osaamista ylläpitävää ja ajantasaistavaa ja /tai kehittävää ja tukea henkilökohtaisia koulutus- ja urasuunnitelmia.

Täydennyskoulutuksen tulee liittyä selkeästi työyksikön toimintaan, työtehtäviin ja niiden kehittämiseen ja tukea näyttöön perustuvan kliinisen laboratoriotyön kehittämistä.

Oikeus täydennyskoulutukseen tulee olla myös yli vuoden sijaisena tai tilapäisessä työsuhteessa olleella.

Täydennyskoulutusta tarvitaan myös organisaation tarpeista lähtevien moniammatillisten tiimien ja verkostojen yhteistyön kehittämiseen. Moniammatilli-

sen täydennyskoulutuksen suunnittelu- ja toteutus tulee käyttää/kuulla kliinisen laboratorion asiantuntijoita.

Työnantajan velvollisuutena on järjestää mahdollisuus tavoitteiden mukaiseen täydennyskoulutukseen ja huolehtia sen rahoituksesta

Myös muu lisäkoulutus, erikoistumisopinnot ja jatko-opinnot ammattikorkeakoulussa tai tiedekorkeakoulussa (omaehtoiset opinnot) on voitava lukea osaksi täydennyskoulutusta silloin kun se perustellusti palvelee työyksikön osaamistarpeita ja kehittämissuunnitelmia.

Täydennyskoulutuksen kehittämiseksi jokaisen täydennyskoulutukseen osallistuvan tulee arvioida koulutuksen laatua ja tarkoituksenmukaisuutta tavoitteisiin nähden ja antaa palautetta koulutuksen järjestäjille/järjestämisestä vastaaville sekä esimiehilleen.

Jäsenten toivotaan ylläpitävän henkilökohtaista osaamiskansiota. Koulutusta ja osaamista koskevat tiedot voi kerätä myös suoraan liiton ammatillisen kehittymisen hakemuksen koontilomakkeelle, jolloin ne ovat suoraan hyödynnettävissä haettaessa liitolta ammatillisen kehittymisen arviointia. Näiden dokumenttien avulla osoitetaan työnantajalle ammattitaidon ylläpito ja jatkuva kehittyminen sekä edellytykset ammatilliseen liikkuvuuteen ja urakehitykseen.

Täydennyskoulutuksen vaikuttavuuden arviointi

Täydennyskoulutuksen perimmäisenä tavoitteena on palvelujen laadun parantaminen ja tehokkuuden lisääminen. Laboratoriopalvelujen jatkuva laadun parantaminen lisää asiakkaiden tyytyväisyyttä ja laboratoriotutkimusten tulosten luotettavuutta sekä kustannustehokkuutta.

Täydennyskoulutuksen vaikuttavuutta voidaan arvioida mittaamalla asiakastytyväisyyttä ja työtyytyväisyyttä. Osaamisen varmentaminen vaikuttaa myös koko laboratoriotyön prosessin toimivuuteen, mitä voidaan mitata kustannuksiin vaikuttavien tekijöiden osalta: esim. seuraamalla näytteenoton odotusaikoja, virheellisesti otettujen näytteiden ja hylättyjen näytteiden määrää, virheellisten laboratoriotutkimustulosten ja uusintatutkimusten mää-

rää, kustannuksia ja työtyytyväisyyttä (tuloskuntomittarin tulokset, sairauspoissaolot, työpanostilastot, koulutuspalautteet). Osa näistä tiedoista ovat saatavissa suoraan laboratorion tietojärjestelmistä, osa vaatii suunniteltua analysointia esim. työtyytyväisyyskyselyinä.

Laboratorion laatujärjestelmän edellytyksenä on henkilökunnan osaamisen varmistaminen. Laboratorion laatujärjestelmän sisäisissä ja ulkoisissa auditoinneissa tarkastellaan ja arvioidaan monia em. toiminnan jatkuvaan laadun parantamiseen vaikuttavia tekijöitä. Tätä varten henkilöstön täydennyskoulutus ja muu lisäkoulutus tulee dokumentoida.

Lähteet:

General requirements for the competence of testing and calibration laboratories. ISO/IEC 17025:1999

Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994

Leppo K. Henkilöstön täydennyskoulutuksen kehittäminen kansallisessa terveyshankkeessa. Laboratoriolääketiedepäivät ja näyttely '03.

Sosiaali- ja terveysministeriö. Kansallinen projekti terveydenhuollon tulevaisuuden turvaamiseksi. Työryhmämuiotia 2002:3.

Sosiaali- ja terveysministeriö. Valtioneuvoston periaatepäätös terveydenhuollon tulevaisuuden turvaamiseksi. Hyväksytty valtioneuvostossa 11.4. 2002.

Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön täydennyskoulutuksen nykytila ja parhaat käytännöt. Työryhmämuiotia 2002:23.

Sydänmanlakka P. Alykäs organisaatio – tiedon osaamisen ja suorituksen johtaminen. Helsinki: Talentum, 2002.

IFBLS (International Federation of Biomedical Laboratory Science). Code of Ethics. [Http://www.ifbils.org/code_of_ethics.htm](http://www.ifbils.org/code_of_ethics.htm)